



K-RD.5140.5.2026.MB

Katowice, dnia 10 czerwca 2026 r.
(eDoręczenie)

DECYZJA

W SPRAWIE WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WOJ. ŚLĄSKIEGO

Na podstawie art. 3, art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b, art. 7 pkt 1, art. 8, art. 9 ust. 1, art. 89 pkt 2, art. 91 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.; dalej *UOOZ*), art. 104 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 roku Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2024, poz. 572 ze zm.; dalej *KPA*), w wyniku postępowania administracyjnego prowadzonego z urzędu,

Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach
orzeka:

wpisać do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego następujący obiekt:

– **zespół zabudowy północnej pierzei Placu Władysława Biegańskiego w Częstochowie, wraz z kwartałem ograniczonym ulicami Jasnogórską, J. H. Dąbrowskiego i J. Kilińskiego, składający się z obiektów:**

- A. kamienica mieszkalno-handlowa przy ul. Raclawickiej 2-2a-4 / ul. J. Kilińskiego 3 / ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 4;**
- B. kamienica przy ul. J. Kilińskiego 5;**
- C. kamienica przy ul. J. Kilińskiego 7;**
- D. kamienica przy ul. J. Kilińskiego 9 (wpisana indywidualnie do rejestru zabytków decyzją z dn. 11.05.1992 r., nr rej. A/538/92);**
- E. kamienica przy ul. J. Kilińskiego 11;**
- F. budynek przy ul. J. Kilińskiego 13;**
- G. budynek Teatru im. A. Mickiewicza przy ul. J. Kilińskiego 15 (wpisany indywidualnie do rejestru zabytków decyzją z dn. 19.06.1989 r., nr rej. A/456/89, obecnie nr rej. A/631/2020);**
- H. kamienica przy ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 6;**
- I. kamienica przy ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 10;**
- J. kamienica przy ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 12;**
- K. kamienica – obecnie budynek szkolny przy ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 14;**
- L. budynek dawnej prawosławnej cerkwi garnizonowej przy ul. J. H. Dąbrowskiego 16 / ul. Jasnogórskiej 33-35;**

wraz z terenem działek ewidencyjnych nr 1/1, 1/2, 3, 4, 5/1, 5/2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14/1, 14/2, 15/1, 15/2, obr. 0150, gm. m. pow. Częstochowa.

Zakres wpisu do rejestru zabytków obejmuje zespół zabudowy, który tworzą ww. budynki oraz teren – zgodnie z oznaczeniem na załączonej mapie, stanowiącej integralną część niniejszej decyzji. Ochronie konserwatorskiej podlegają: gabaryty, bryły i wygląd zewnętrzny budynków oraz ich

rozplanowanie i relacje przestrzenne między nimi. Niniejszym wpisem do rejestru zabytków nie obejmuje się wnętrz budynków.

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (dalej: *UOOZ*) wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję w sprawie wpisu do rejestru zabytków z urzędu. W myśl art. 4 pkt 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy administracji publicznej sprawują ochronę zabytków poprzez m.in. zapewnienie warunków prawnych, umożliwiających trwałe zachowanie zabytków (pkt 1) oraz zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków (pkt 2). Na tej podstawie, obwieszczeniem K-RD.5140.5.2026.MB z dn. 21.01.2026 r. wszczęto z urzędu postępowanie administracyjne w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomości woj. śląskiego następującego zabytku: *zespół zabudowy północnej pierzei Placu Władysława Biegańskiego w Częstochowie, wraz z kwartałem ograniczonym ulicami Jasnogórską, J. H. Dąbrowskiego i J. Kilińskiego, składający się z obiektów:*

- *kamienica mieszkalno-handlowa przy ul. Raclawickiej 2-2a-4 / ul. J. Kilińskiego 3 / ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 4;*
 - *kamienica przy ul. J. Kilińskiego 5;*
 - *kamienica przy ul. J. Kilińskiego 7;*
 - *kamienica przy ul. J. Kilińskiego 9 (wpisana indywidualnie do rejestru zabytków decyzją z dn. 11.05.1992 r., nr rej. A/538/92);*
 - *kamienica przy ul. J. Kilińskiego 11;*
 - *budynek przy ul. J. Kilińskiego 13;*
 - *budynek Teatru im. A. Mickiewicza przy ul. J. Kilińskiego 15 (wpisany indywidualnie do rejestru zabytków decyzją z dn. 19.06.1989 r., nr rej. A/456/89, obecnie nr rej. A/631/2020);*
 - *kamienica przy ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 6;*
 - *kamienica przy ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 10;*
 - *kamienica przy ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 12;*
 - *kamienica – obecnie budynek szkolny przy ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 14;*
 - *budynek dawnej prawosławnej cerkwi garnizonowej przy ul. J. H. Dąbrowskiego 16 / ul. Jasnogórskiej 33-35;*
- wraz z terenem działek ewidencyjnych nr 1/1, 1/2, 3, 4, 5/1, 5/2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14/1, 14/2, 15/1, 15/2, obr. 0150, gm. m. pow. Częstochowa.*

Zgodnie z definicją prawną określoną w art. 3 pkt 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. *UOOZ*, zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 cyt. ustawy). W interesie społecznym jest zachowanie dla przyszłych pokoleń najcenniejszych, najbardziej wartościowych dóbr kultury, które w największym stopniu dokumentują przeszłość, świadczą o tożsamości regionu, ilustrują przemiany społeczno-gospodarcze, reprezentują określone zjawiska artystyczne i kształtują wspólną przestrzeń kulturową. Dlatego do rejestru zabytków wpisuje się zabytki o charakterze unikatowym w skali regionu lub o znaczeniu ponadregionalnym, a także obiekty o walorze typologicznym. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b ochronie i opiece podlegają układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, bez względu na stan zachowania, dlatego analizie nie podlega bieżący stan techniczny zabytku.

W celu oceny zachowanych walorów zabytkowych zespołu zabudowy w toku postępowania zgromadzono niezbędną dokumentację. Przeprowadzono kwerendę bibliograficzną. Do akt sprawy włączono kopie opracowań, publikacji książkowych, czasopism, kopie kart ewidencyjnych, archiwalnych zdjęć i pocztówek oraz bieżącą dokumentację, w tym korespondencję dot. obiektów wchodzących w skład zespołu zabudowy. W dn. 24.02.2026 r. przeprowadzono oględziny zespołu zabudowy, podczas których wykonano aktualną dokumentację fotograficzną oraz sporządzono protokół z oględzin. Obwieszczeniem K-RD.5140.5.2026.MB z dn. 25.02.2025 r., Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków zawiadomił strony postępowania administracyjnego o możliwości zapoznania

się z aktami sprawy i wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów. Stanowisko w sprawie zajął Zarząd Wspólnoty Mieszkaniowej Dąbrowskiego 12 w Częstochowie pismem z dn. 03.03.2026 r. (wplyw dn. 09.03.2026 r.) oraz Gmina Miasto Częstochowa, reprezentowana przez Prezydenta Miasta Częstochowa pismem AAB.4120.2.7.2026 z dn. 13.03.2026 r. (wplyw dn. 13.03.2026 r.).

Ustalono co następuje:

Dzisiejszy plac Władysława Biegańskiego wytyczono ok. 1823 r. podczas regulacji miasta w związku z połączeniem ówczesnych osobnych miejscowości, tj. Starej Częstochowy i Nowej Częstochowy. Był to plac wytyczony według projektu inżyniera Jana Bernharda jako Rynek Świętego Jakuba (przy rynku znajdował się m.in. kościółek św. Jakuba z przytułkiem dla ubogich, a od 1873 r. cerkiew Świętych Cyryla i Metodego, w okresie międzywojennym przekształcona w rzymskokatolicki kościół pw. św. Jakuba; obiekt istnieje do dziś). Po południowej stronie rynku w 1829 r. wzniesiono ratusz z pawilonami od strony zachodniej i wschodniej (tzw. odwachy). Rynek był częściowo zadrzewiony, a płyta rynku była miejscem różnych uroczystości państwowych, wojskowych (w okresie międzywojennym i PRL-u) oraz miejskich imprez kulturalnych. Po II wojnie ulokowano tu pomnik Armii Radzieckiej, a od 1997 r. znajduje się tu pomnik Józefa Piłsudskiego. W 2011 r. plac przebudowano, wykonując nową granitową nawierzchnię oraz zlikwidowano podziemną toaletę. Plac wyłączono z ruchu samochodowego.

Plac znajduje się pomiędzy biegnącymi południkowo dwiema ulicami, ułożonymi do siebie równolegle: ul. J. Dąbrowskiego i ul. J. Kilińskiego, wytyczonymi w połowie XIX w. Ulice te stanowią i nadal stanowią zamknięcie od strony zachodniej i wschodniej całego placu rynkowego. Ulica Jana Henryka Dąbrowskiego, pod koniec XIX w. nosiła nazwę ul. Szkolna, nawiązując do Szkoły Ogrodniczej Karola Zawady, działającej w pobliżu tej drogi. Przy ulicy istniały też koszary wojskowe (północny fragment drogi), a przy skrzyżowaniu z obecną ul. Jasnogórską wybudowano niewielką cerkiew garnizonową pw. św. Mikołaja. Ulica była dosyć ważnym traktem, gdyż ulokowano przy niej także pocztę główną (funkcjonowała w budynku przy obecnej ul. J. Dąbrowskiego 4 do początku lat 20. XX w.). W kwietniu 1919 r. droga uzyskała obecnego patrona. Ulica Jana Kilińskiego obecnie stanowi jeden ciąg komunikacyjny z ul. Śląską, na linii północ-południe. W początkach XX w. nosiła nazwę ul. Cerkiewna, a znajdowały się przy niej m.in. Hipoteka Miejska, biuro sędziego pokoju I rewiru, biuro cyrkułu. Po 1914 r. nosiła nazwę ul. Piękna, a w 1919 r. jej patronem został Jan Kiliński. W 1938 r. oddano do użytku gmach Teatru Miejskiego, na rogu z obecną ul. Jasnogórską.

Należy wskazać, że obecnie kwartał zabudowy, składający się z północnej pierzei pl. Władysława Biegańskiego oraz ograniczony od zachodu ul. J. Dąbrowskiego, od wschodu ul. J. Kilińskiego, a od północy ul. Jasnogórską, stanowi najlepiej zachowany fragment XIX-wiecznej zabudowy – połączonej w jedno miasto – Częstochowy (uzupełniony w początkach XX w.). Zarówno zachodnia jak i wschodnia pierzeja placu W. Biegańskiego została przekształcona znacząco w latach 60. XX w., gdy większość budynków z połowy XIX w. została rozebrana pod budowę nowych bloków mieszkalnych z lokalami usługowymi w parterze, które obecnie nie przedstawiają wartości zabytkowych. Również południowa oraz południowo-zachodnia pierzeja placu to zabudowania z czasów PRL (socrealizm lat 50. XX w.).

Należy wskazać, że zabudowa kwartału, objętego niniejszym postępowaniem administracyjnym, jest w większości spójna pod kątem kubatury, czasu powstania obiektów, historycznej parcelacji oraz stanu zachowania. Płyta placu znajduje się na terenie układu urbanistycznego Starej Częstochowy i Częstochówki, wpisanego do rejestru zabytków (nr rej. A/817/2021), jednakże zabudowania północnej pierzei znajdują się już poza obszarem wpisanym do rejestru zabytków.

Północną pierzeję placu W. Biegańskiego tworzy **kamienica mieszkalno-handlowa przy ul. Raclawickiej 2-2a-4 / ul. J. Kilińskiego 3 / ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 4**. Obiekt wzniesiono na rzucie litery „U”, pod koniec 80. XIX w. Pierwotnie wystrój elewacji obiektu posiadał charakter eklektyczny z cechami neoklasycystycznymi (tj. m.in. tympiony i kolumny). Na pocz. XX w. właścicielem nieruchomości był Józef Siennicki, a od 1895 r. w obiekcie znajdowało się biuro pocztowo-

telegraficzne. Gmach posiadał dosyć istotne znaczenie, gdyż stanowił również siedzibę sądu pokoju oraz rosyjskiego naczelnika powiatu częstochowskiego i naczelnika straży ziemskiej. Przed I wojną światową w budynku odbywały się zjazdy sędziów pokoju II okręgu guberni piotrkowskiej oraz urzędował tu komisarz sądowy przy zjeździe sędziów pokoju.

Obiekt posiada duże znaczenie historyczne, gdyż w czasie I wojny światowej funkcjonowała tu siedziba niemieckich władz powiatu częstochowskiego oraz redakcja gazety urzędowej „Kreisblatt”. W 1915 r. działał tu niemiecki Zarząd Cywilny Okręgu Częstochowskiego, a od 1916 r. – Sejmik Powiatowy Częstochowski i Starostwo Powiatowe oraz Wydział Handlowy. Swoją gabinet posiadał w tym budynku starosta powiatu częstochowskiego Kazimierz Kuhn. W tym okresie w budynku działało biuro redakcji „Gazety Urzędowej Powiatu Częstochowskiego”. Również w okresie międzywojennym obiekt służył celom publicznym. Nadal działał w nim Sejmik Powiatowy, a ponadto Powiatowa Komenda Uzupelnień i sąd wojskowy, a od 1936 r. Sąd Okręgowy i prokuratura. Po II wojnie światowej również istniał tu m.in. sąd.

Omawiany obiekt to budynek murowany z cegły, złożony z kilku brył, w części zachodniej jednopiętrowy (dwukondygnacyjny), w części wschodniej dwupiętrowy (trzykondygnacyjny), nakryty płaskim dachem dwuspadowym. Bryła obiektu jest zwarta. Należy wskazać na dużą wartość artystyczną przede wszystkim zachowanych detali architektonicznych i zdobień w elewacji frontowej (południowej; widocznej od pl. W. Biegańskiego); 30-osiowa elewacja ze ściętym narożnikiem posiada narożniki i co drugą oś akcentowane pilastrami o impostowych bazach. Zachował się w przyziemiu prosty gzyms podokienny, a powyżej impostowy gzyms kordonowy i prosty gzyms podokienny. Zachował się także gładki pas fryzu w strefie strychu. Całość wieńczy impostowy gzyms koronujący z łęczkami. Ponadto zachowały się w osiach 4 i 10 na piętrze – balkony z dekoracyjnymi balustradami. W osiach 14, 15, 16 i 30 – pseudoryzaloty.

Zabudowa wzdłuż wschodniej pierzei ul. J. Dąbrowskiego zasadniczo posiada dwa piętra (trzy kondygnacje). **Kamienica przy ul. J. Dąbrowskiego 6** to kamienica z końca XIX w., dwupiętrowa, z 9-osiową elewacją frontową, tynkowaną, z boniowaniem parteru i bramą przejazdową na osi środkowej; stolarka współczesna (pcw), z podziałami nawiązującymi do historycznych. Z obiektem sąsiaduje budynek przy ul. J. Dąbrowskiego 8, o całkowicie współczesnej elewacji, uzupełnionej na II piętrze nadwieszoną szklaną konstrukcją. Obiekt mimo to wpisuje się w linię zabudowy pierzei oraz posiada tożsamą wysokość, w stosunku do sąsiednich kamienic. Wobec czego nie wpisuje się go do rejestru zabytków niniejszą decyzją, jednakże znajduje się on na terenie zespołu zabudowy, wpisanego do rejestru zabytków. Niewielka **kamienica przy ul. J. Dąbrowskiego 10** to dwupiętrowy obiekt, wzniesiony w IV ćwierci XIX w. Do dziś zachowała się bogato zdobiona elewacja frontowa, z detalem wokół otworów okiennych, balkonami na pierwszej osi (1. i 2. piętro) oraz boniowaniem parteru, stanowiąc o wysokiej wartości artystycznej obiektu.

Trzykondygnacyjna **kamienica mieszkalna przy ul. J. Dąbrowskiego 12** powstała prawdopodobnie ok. 1898 r., jako gmach w zwartej zabudowie o charakterze wielkomiejskim, we wschodniej pierzei ulicy. Jest to obiekt w całości podpiwniczony, murowany, tynkowany, składa się z kamienicy frontowej z bramą przejazdową na osi i dwóch również trzykondygnacyjnych oficyn. Nad budynkiem głównym zastosowano dach dwuspadowy, a nad oficynami dachy pulpitowe, kryte papą. Nośnikiem wartości artystycznej jest przede wszystkim elewacja frontowa głównego budynku, na cokole, w którym ulokowano okienka piwniczne. Dziewięcioosiowa symetryczna elewacja posiada poszczególne kondygnacje oddzielone profilowanym gzymsem, pomiędzy pierwszą a drugą kondygnacją w formie fryzu, parter boniowany (boniowanie w formie poziomych pasów na przemian gładkich i gradzinowanych); całość zwieńczona bogato zdobionym fryzem z płycinami, w których zachowały się kwiatowo-owocowe festony; płyciny oddzielono od siebie pionowym profilowaniem z fantazyjnymi głowicami (forma kroksztyn). Do zachowanych elementów sztukatorskich, stanowiących o wysokiej wartości artystycznej, należy zaliczyć ulokowane nad oknami parteru klucze w kształcie maszkaronów, a także profilowane uszate opaski wokół otworów okiennych drugiej kondygnacji, ponad którymi zastosowano ozdobny fryz z łukowym lub trójkątnym naczółkiem; ponadto pod oknami zastosowano płyciny wypełnione sztukaterią. W trzeciej kondygnacji otwory okienne ujęto jedynie w profilowane opaski.

Dawna **kamienica przy ul. J. Dąbrowskiego 14** datowana jest na czwartą ćwierć XIX w. bądź początek XX w. Powstała przy ówczesnej ul. Szkolnej 10. Pierwotnie posiadała charakterystyczny ryzalit pośrodku części frontowej oraz nietynkowaną ceglaną elewację frontową. Ryzalit rozebrano najpewniej przed 1939 r. Obiekt był własnością nauczyciela Czesława Bagińskiego, który prowadził 8-klasowe Gimnazjum Filologiczne, działające w tym budynku w latach 1907–1912. Od 1907 r. w budynku działało Towarzystwo Śpiewacze „Lutnia” (kameralne koncerty muzyczne, występy chórów, kabaretów, wieczornice i zabawy taneczne; występy amatorskich zespołów aktorskich). Od 1913 r. w budynku istniało Gimnazjum Męskie Wincentego Szudejki. Należy wskazać, że we wrześniu i październiku 1914 r. w gmachu organizowano spotkania wystanników Józefa Piłsudskiego (m.in. pisarzy Wacława Sieroszewskiego i Wacława Daniłowskiego) z mieszkańcami Częstochowy, zachęcających mieszkańców miasta do wstępowania w szeregi Legionów Polskich. W 1916 r. na parterze funkcjonowało Biuro Zgłoszeń do Wojska Polskiego, rekrutujące żołnierzy do Legionów Polskich. Od 1915 r. działał tu także Magistrat miasta Częstochowy, a od 1917 r. – biura meldunkowe. W okresie międzywojennym budynek stanowił własność miasta, a do 1939 r. był siedzibą Biblioteki Miejskiej im. Władysława Biegańskiego; w okresie II wojny światowej – szkół powszechnych. Do lat 70. XX w. istniała tu Szkoła Podstawowa nr 2, a następnie Wyższa Szkoła Pedagogiczna (przekształcona następnie w Akademię im. Jana Długosza, od 2018 r. pod nazwą Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. J. Długosza).

Pierwotnie obiekt, składający z się z trzech segmentów (segment fontowy, oficyna południowa i oficyna wschodnia), posiadał nietynkowaną ceglaną elewację frontową; obecnie elewacja frontowa tynkowana, 13-osiowa; bryła zwarta, piętrowa z użytkowym poddaszem; obiekt wzniesiony w technologii tradycyjnej; ściany murowane z kamienia wapiennego i cegły. Otwory okienne głównie zamknięte łukiem odcinkowym (na osi 1 i 2 oraz 12 i 13 na piętrze – zamknięte łukiem pełnym). Fasada w 2011 r. została poddana remontowi; zachowane część detali architektonicznych, wymieniono pokrycie dachowe oraz stolarkę okienną i drzwiową; gmach poddano termo-modernizacji.

Budynek **dawnej prawosławnej cerkwi garnizonowej** pw. św. Mikołaja Cudotwórcy przy ul. J. H. Dąbrowskiego 16 / ul. Jasnogórskiej 33-35 powstał dla 42. Mitawskiego Pułku Dragonów. Obiekt wybudowano w 1897 r., a swoją pierwotną funkcję pełnił do 1914 r. Od 1916 r. działał tu zakład gimnastyczny Leona Jarosza, a salę użytkowało również Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W latach 1918–1919 w budynku działał Kinematograf Szkolny dla ok. 380 osób. W dniach 21–22 lipca 1920 r., z inicjatywy Waleriana Kuropatwińskiego, w budynku prezentowano wystawę reprodukcji prac Artura Grottgera (cykle *Warszawa*, *Polonia*, *Lithuania*). Dochód z tej wystawy przeznaczono na rzecz żołnierzy, rannych podczas wojny polsko-bolszewickiej. W latach 1920–1925 budynek stanowił siedzibę wojskowego Kina „Legun”. W 1922 r. przeprowadzono gruntowny remont obiektu. Kino posiadało różne nazwy („Uciecha” do 1930 r., „Lew” 1930–1932, „Oaza” 1932–1933, „Pan” 1933–1935, „Świt” 1935–1939). W latach 1945–1965 w budynku działała Miejska Orkiestra Symfoniczna, a w 1966 r. przywrócono budynekowi funkcję cerkwi, która funkcjonowała w tym miejscu do 1993 r. W kolejnych latach obiekt zmodernizowano i przystosowano do potrzeb banku.

Kamienica przy ul. J. Kilińskiego 5 powstała pod koniec XIX w. jako gmach dwupiętrowy, murowany z cegły, tynkowany, z 7-osiową elewacją frontową, z bramą przejazdową w osi środkowej; oś środkowa w niewielkim ryzalicie. Zachowało się boniowanie parteru, tynkowane opaski prostokątnych otworów okiennych oraz gzymsy międzykondygnacyjne i gzymsy koronujący. Podobna w wyglądzie jest **kamienica przy ul. J. Kilińskiego 7**, wzniesiona najpewniej pomiędzy 1900 r. a 1915 r., jako gmach dwupiętrowy, murowany z cegły, tynkowany, z 7-osiową elewacją frontową, z bramą przejazdową na osi 3. Zachowało się boniowanie parteru, tynkowane opaski prostokątnych otworów okiennych, dekoracyjne płyciny pomiędzy otworami okiennymi pierwszego i drugiego piętra oraz gzymsy międzykondygnacyjne i gzymsy koronujący. Na osi 2. ulokowano wtórne wejście do lokalu usługowego na parterze. Kolejna **kamienica przy ul. J. Kilińskiego 9**, wzniesiona na pocz. XX w., podobnie jak poprzednie, posiada dwa piętra, podpiwniczenie i użytkowe poddasze oraz 7-osiową elewację frontową, z bramą przejazdową w osi środkowej; oś środkowa w niewielkim ryzalicie; nad bramą dekoracyjne balkony; na osiach 2. i 5. wejścia do lokali na parterze. Obiekt z oficynami od

strony wschodniej, posiada bogato dekorowaną neoklasycystyczną fasadę oraz sklepienie krzyżowe na łękach w bramie przejazdowej. Kamienicę wpisano indywidualnie do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Częstochowie z dn. 11.05.1992 r. (nr rej. A/538/92).

Należy przypuszczać, że **kamienica przy ul. J. Kilińskiego 11**, podobnie jak sąsiednie nr 5 i 7, powstała pod koniec XIX w. lub na początku XX w. Również jest to gmach dwupiętrowy, murowany z cegły, tynkowany, z 7-osiową elewacją frontową, z bramą przejazdową w osi środkowej; oś środkowa w niewielkim pseudoryzalicie. Obecnie obiekt, mimo zachowania kubatury, bryły i osi fasady, utracił zdobienia elewacji frontowej wskutek przeprowadzonej termomodernizacji; nadal jednak czytelne są historyczne walory obiektu, a pseudoryzalit flankują boczne pilastry; widoczne są nadal gzymsy międzykondygnacyjne i koronujący.

Dwupiętrowy **budynek mieszkalny przy ul. J. Kilińskiego 13** z okresu międzywojennego posiada 11-osiową elewację frontową, bez zdobień, przywodzącą na myśl styl funkcjonalizmu, nawiązując do sąsiedniego gmachu teatru. Obiekt o zwartej prostej bryle posiada bramę przejazdową w osi środkowej oraz gzyms międzykondygnacyjny (pomiędzy parterem a pierwszym piętrzem). Obecnie zachowane balkony na osi 3 na I piętrze oraz na osi środkowej na 2. piętrze.

Do rejestru zabytków nieruchomości jest indywidualnie wpisany narożny **gmach Teatru im. A. Mickiewicza przy ul. J. Kilińskiego 15** (nr rej. A/631/2020), wzniesiony w latach 30. XX w. (1928–1931, zmodernizowany i rozbudowany w latach 1979–1984).

W ocenie tut. organu omawiany zespół zabudowy posiada walory, które mieszczą się w definicji zawartej w art. 3 pkt 13 *UOOZ*. Omawiana grupa budynków jest wyodrębniona z tkanki miasta ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi. Podstawowym komponentem historycznego zespołu budowlanego są więc budynki, które łączy forma architektoniczna, styl, zastosowane materiały, funkcja, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi. Równie ważnym elementem zespołu budowlanego są relacje przestrzenne, rozumiane jako wzajemne powiązanie i czytelne wyodrębnienie budynków w przestrzeni. Dla tak definiowanego zespołu budowlanego istnieje więc konieczność wyznaczenia granic obszaru ww. relacji przestrzennych, w ramach których skonkretyzowana jest integralność obu tych komponentów.

Przedmiotowy zespół budowlany powstał w II poł. XIX w. i na początku XX w., a został dopełniony gmachem teatru w okresie międzywojennym. Powstał dla bogacących się rodów mieszczańskich Częstochowy, kupców i handlowców oraz innych przedsiębiorców, odzwierciedlając panujące wówczas tendencje do osiedlania się na terenie rozwijającego się obszaru nowomiejskiego, pomiędzy dwiema głównymi drogami, biegnącymi do siebie równolegle (dziś ul. J. Kilińskiego i ul. J. Dąbrowskiego), tuż przy wyznaczonym w I poł. XIX w. nowym rynku (dziś pl. W. Biegańskiego). W kompozycji zespołu widoczne jest uwarunkowanie przebiegającymi równolegle ulicami i grupowanie przy nich kamienic o bogato zdobionych elewacjach frontowych. Wysokość wszystkich obiektów jest podobna, nie przekracza dwóch pięter. Zabudowa ukształtowana jest w nurcie architektury historyzującej, nawiązującej do neoklasycystycznej i secesyjnej stylistyki.

W przedmiotowym zespole budowlanym dotychczas utrzymana jest większość historycznej struktury i substancji, uzupełnionej w latach 30. XX w. gmachem teatru oraz przekształconej na przestrzeni lat (np. poprzez uproszczenia elewacji frontowych i przekształcenia parterów, głównie pod kątem lokali usługowo-handlowych). Obiekty wskazane w niniejszej decyzji zachowały pierwotne bryły, skalę, formę oraz wyraz architektoniczny. Daje to podstawę do stwierdzenia, że zespół zabudowy zachował w znacznym stopniu autentyczną substancję będącą nośnikiem jego wartości zabytkowych. Do naszych czasów przetrwały najważniejsze elementy, tj. obiekty frontowe o niezmiennych parametrach zewnętrznych, które usytuowane są kalenicowo wzdłuż ulic J. Kilińskiego i J. Dąbrowskiego. Rozmieszczenie budynków względem siebie dokumentuje pierwotną XIX-wieczną parcelację nowego miasta. Sposób zagospodarowania terenu objętego niniejszym postępowaniem, pomimo zmian wynikających z usprawnienia układu komunikacyjnego wewnątrz podwórzy oraz potrzeb mieszkańców, nie skutkowało wprowadzeniem żadnych obiektów, które zaburzyłyby czytelność całego kwartału. Obiekty te stanowią powiązaną ze sobą przestrzennie grupę

budynków, która w sposób czytelny jest wyodrębniona z pozostałej zabudowy mieszkalnej w tym rejonie. Kamienice pochodzą z tego samego okresu, posiadają spójną formę architektoniczną charakterystyczną dla historycznej tradycji budowlanej regionu częstochowskiego o cechach neoklasycystycznych i secesyjnych (uproszczona secesja). Obiekty te reprezentują ten sam typ rozwiązań materiałowych i budowlanych, a ich głównym wyróżnikiem jest czas powstania, styl architektoniczny, w większości utrzymana funkcja mieszkalna, a także ich związek z historią XIX-wiecznej Częstochowy, która w tamtym czasie przeżywała intensywny rozwój architektoniczno-budowlany, spowodowany połączeniem się dwóch – dotychczas osobnych – ośrodków miejskich, a także rozwojem przemysłu (głównie tekstylnego).

Przedmiotowy zespół budowlany jest również nośnikiem wartości naukowych. Stanowi on przede wszystkim cenne źródło wiedzy na temat koncepcji urbanistycznych realizowanych od połowy XIX w. na terenie nowego częstochowskiego Śródmieścia, dokumentując przemiany dokonujące się od połowy XIX w. w ścisłym nowym centrum Częstochowy. Przeniesiono w pewien sposób „środek ciężkości” w rejon Rynku św. Jakuba (dziś pl. W. Biegańskiego), pozbawiając w pewien sposób tej roli Starego Miasta o proveniencji średniowiecznej (rejon obecnego Starego Rynku, ulic Mirowskiej, Warszawskiej i Nadzrecznej). Jednocześnie stanowi on świadectwo budownictwa mieszkalnego i usługowego. Z tego względu zachowana struktura budowlana zespołu umożliwia prowadzenie badań naukowych z zakresu historii architektury, historii sztuki ale także analiz z zakresu urbanistyki i planowania miast w II połowie XIX w.

Odnosząc się do pism stron, złożonych w toku postępowania, należy wskazać, że w większości zachował się oryginalny wygląd i substancja omawianego zespołu zabudowy, gdyż na przestrzeni czasu elementy zespołu nie były znacząco przebudowywane, a jedynie doraźnie dostosowywane do potrzeb użytkowników. Walory historyczne wzmiankowane powyżej, dokumentują historię miasta Częstochowy.

Jak wynika z treści art. 94 UOOZ, w postępowaniach administracyjnych dotyczących historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych, historycznych zespołów budowlanych oraz terenów, na których znajduje się znaczna ilość zabytków archeologicznych, strony tych postępowań mogą być zawiadamiane o decyzjach i innych czynnościach ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzkiego konserwatora zabytków przez obwieszczenie lub w inny zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości sposób publicznego ogłoszenia. Przepis ten upoważnił więc Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do jego zastosowania w przedmiotowej sprawie.

Należy wskazać, że organy ochrony zabytków nie są organami planistycznymi *sensu stricte*, ani też organami ochrony przyrody lub ochrony krajobrazu. Obszar nie jest chroniony zapisami w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego; obecnie nieruchomości te są zlokalizowane w granicach terenu, dla którego przystąpiono do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszar położony w centrum Częstochowy, w rejonie Alei Najświętszej Maryi Panny oraz ulic: Waszyngtona i Jasnogórskiej (uchwała nr 154.XV.2015 Rady Miasta Częstochowy z dn. 24.09.2015 r.).

Celem ochrony zabytków jest m.in. zapewnienie warunków umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowanie i utrzymanie. O istnieniu zaś chronionej wartości konkretnego obiektu decyduje stan zachowania, czyli autentyczność (por. wyr. NSA z dn. 22.12.2015 r., sygn. akt II OSK 744/14). Należy przy tym rozróżnić ocenę stanu zachowania obiektu jako jego stanu technicznego od oceny stanu zachowania jako autentyczności substancji zabytkowej, tj. zakresu przekształceń i zmian wpływających na stopień zachowania wartości historycznej, artystycznej i naukowej obiektu. Chociaż wpis do rejestru zabytków powoduje dodatkowe obciążenia dla właścicieli i użytkowników nieruchomości, to jednak niedogodności z tego płynące (np. podwyższenie kosztów remontu czy też konieczność uzyskiwania dodatkowych pozwoleń) nie mogą stanowić przesłanki do rezygnacji z objęcia ochroną prawną cennych zabytków. W dobrze pojętym interesie społecznym jest zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa historycznego oraz kulturowego regionu jako dobra wspólnego, co zagwarantowano w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dn.

2 kwietnia 1997 r. (t.j.: Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483, ze zm.). Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego (art. 5 Konstytucji), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art. 6 pkt 1 Konstytucji), a obowiązkiem obywatela jest troska o dobro wspólne (art. 82 Konstytucji). Działanie Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przedmiotowej sprawie, było zgodne z przepisem art. 4 pkt 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, stosownie do którego organy administracji publicznej sprawują ochronę zabytków poprzez m.in. zapewnienie warunków prawnych, umożliwiających trwałe zachowanie zabytków (pkt 1) oraz zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków (pkt 2). Wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszcząć postępowanie o wpis do rejestru zabytków zarówno na wniosek, jaki i z urzędu (art. 9 cyt. wyżej ustawy). **Należy podkreślić, że ograniczenie własności nie wyklucza użytkowania nieruchomości, położonych w granicach wpisu do rejestru zabytków, zgodnie z ich funkcją i nie wkracza w istotę tego prawa, lecz ma na celu trwałe zachowanie i utrzymanie zabytkowych wartości chronionego obszaru/obiektu.**

Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach, po przeprowadzeniu postępowania zakończonego niniejszą decyzją stwierdza, że zespół jest elementem współtworzącym tożsamość kulturalną i historyczną miasta Częstochowy, a także całego regionu.

Mając na uwadze powyższe, uznano, że stopień zachowania wartości historycznych, artystycznych i naukowych omawianego zespołu zabudowy uzasadnia objęcie go ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków. Zgodnie z definicją prawną określoną w art. 3 pkt 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b ochronie i opiece podlegają zespoły budowlane, bez względu na stan zachowania. W art. 7 pkt 1 jako formę ochrony wskazano wpis do rejestru zabytków, dokonywany – zgodnie z art. 9 ust. 1 – na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Na tej podstawie orzeczono jak w sentencji.

POUCZENIE

1. Od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie. Odwołanie od decyzji wnosi się do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie za pośrednictwem Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach, w terminie 14 dni od dnia otrzymania niniejszej decyzji.
2. W trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach. Z dniem doręczenia Śląskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w Katowicach oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.
3. Przed upływem terminu do wniesienia odwołania decyzja nie ulega wykonaniu.
4. Wniesienie odwołania w terminie wstrzymuje wykonanie decyzji, chyba że decyzji został nadany rygor natychmiastowej wykonalności lub podlega ona natychmiastowemu wykonaniu z mocy ustawy.
5. Decyzja podlega wykonaniu przed upływem terminu do wniesienia odwołania, także gdy jest zgodna z żądaniem wszystkich stron lub jeżeli wszystkie strony zrzekły się prawa do wniesienia odwołania.
6. Organ odwoławczy może przeprowadzić na żądanie strony lub z urzędu dodatkowe postępowanie w celu uzupełnienia dowodów i materiałów w sprawie albo zlecić przeprowadzenie tego postępowania organowi, który wydał decyzję.
7. Jeżeli decyzja została wydana z naruszeniem przepisów postępowania, a konieczny do wyjaśnienia zakres sprawy ma istotny wpływ na jej rozstrzygnięcie, na zgodny wniosek wszystkich stron zawarty w odwołaniu, organ odwoławczy przeprowadza postępowanie wyjaśniające w zakresie niezbędnym do rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli przyczyni się to do przyspieszenia postępowania, organ odwoławczy może zlecić przeprowadzenie określonych czynności postępowania wyjaśniającego organowi, który wydał decyzję.
8. Organ odwoławczy przeprowadza postępowanie wyjaśniające również wtedy, gdy jedna ze stron zawarła w odwołaniu wniosek o przeprowadzenie przez organ odwoławczy postępowania wyjaśniającego w zakresie niezbędnym do rozstrzygnięcia sprawy, a pozostałe strony wyraziły na to zgodę w terminie czternastu dni od dnia doręczenia im

zawiadomienia o wniesieniu odwołania, zawierającego wnioski o przeprowadzenie przez organ odwoławczy postępowania wyjaśniającego w zakresie niezbędnym do rozstrzygnięcia sprawy.

9. Organ odwoławczy nie przeprowadza postępowania wyjaśniającego, o którym mowa powyżej, jeżeli przeprowadzenie przez organ odwoławczy postępowania wyjaśniającego w zakresie niezbędnym do rozstrzygnięcia sprawy byłoby nadmiernie utrudnione.
10. Do dnia, w którym decyzja w sprawie wpisu do rejestru zabytków stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. Zakaz ten dotyczy także robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie – art. 10a ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 840 ze zm.).

NUMER REJESTRU ZABYTKÓW ZOSTANIE NADANY PO STWIERDZENIU OSTATECZNOŚCI NINIEJSZEJ DECYZJI

Niniejsza decyzja nie zawiera jeszcze numeru rejestru zabytków, bowiem numer rejestru nadaje się dopiero po uprawomocnieniu się decyzji. Nadanie numeru rejestru stanowi czynność materialno-techniczną, polegającą na wpisaniu zabytku do odpowiedniej księgi rejestru, naniesieniu adnotacji z numerem rejestru na egzemplarzu decyzji oraz powiadomieniu odrębnym pismem stron o nadaniu numeru rejestru w związku z uprawomocnieniem się decyzji o wpisaniu zabytku do rejestru zabytków.

Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach

Anna Ostrowska
(podpisano elektronicznie)

Załączniki:

1. Kopia mapy ewidencyjnej z zaznaczonym zabytkiem wpisanym do rejestru.
2. Pouczenie o skutkach prawnych wpisu do rejestru zabytków nieruchomości.



Otrzymują strony postępowania (eDoręczenie + zał. 1 i 2):

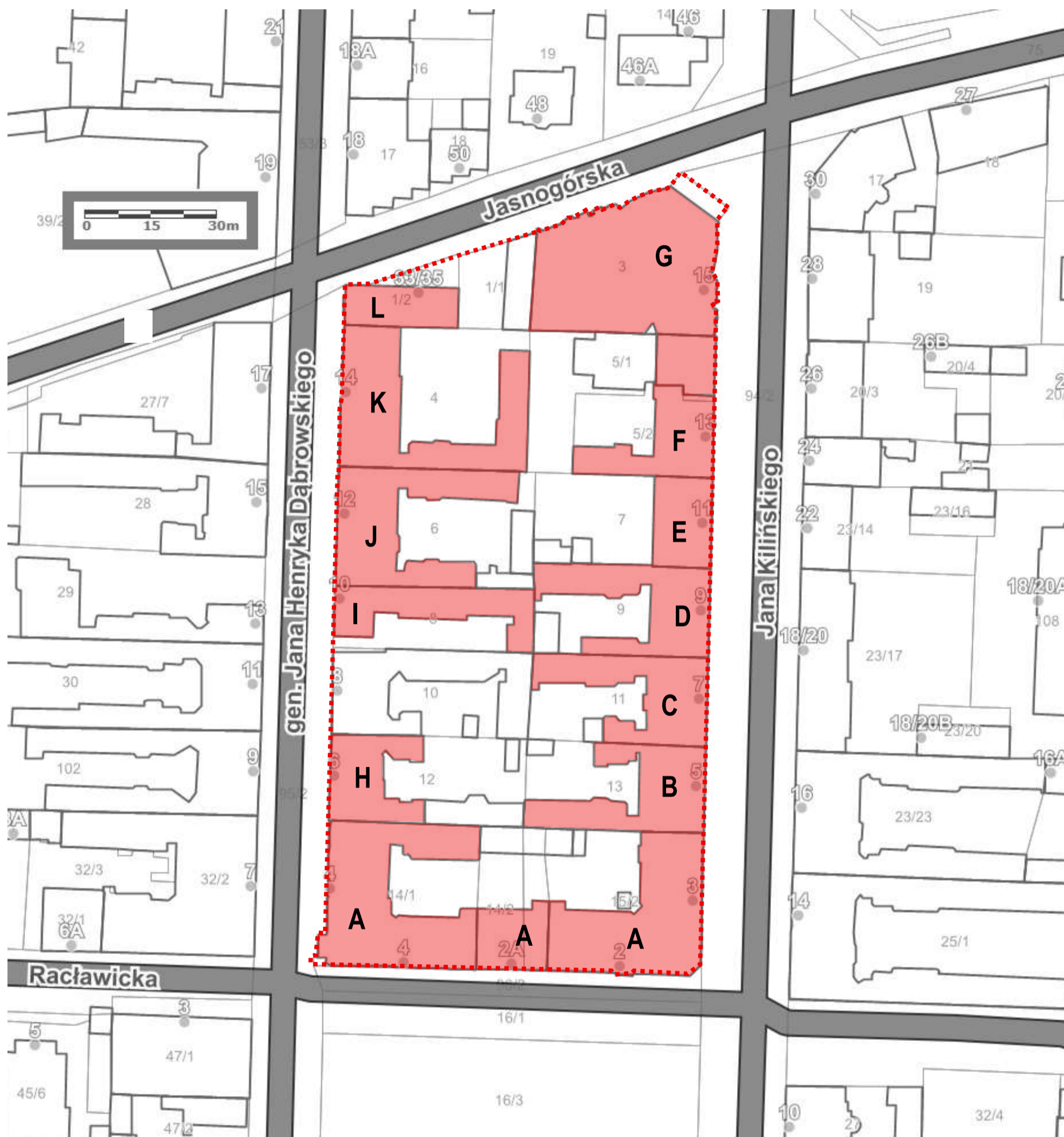
1. Prezydent Miasta Częstochowa
(w celu ogłoszenia zawiadomienia w BIP Urzędu i zamieszczenia na tablicy ogłoszeń w siedzibie Urzędu Miasta Częstochowa na okres 14 dni od daty otrzymania, a po tym terminie jego odesłanie z adnotacją o dacie wywieszenia i zdjęcia z tablicy ogłoszeń)
2. Właściciele i użytkownicy wieczystości nieruchomości objętych postępowaniem administracyjnym w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomości woj. śląskiego
(w drodze publicznego obwieszczenia lub w inny zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości sposób publicznego ogłaszania, zgodnie z art. 49 ustawy z dn. 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego - j. t. Dz. U. z 2025 r., poz. 1691 ze zm. - za pośrednictwem Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach oraz Prezydenta Miasta Częstochowa)

Do wiadomości (eDoręczenie + zał. 1):

1. Prezydent Miasta Częstochowy
(jako organu administracji architektoniczno-budowlanej)
2. Sąd Rejonowy w Częstochowie, IX Wydział Ksiąg Wieczystych
3. Narodowy Instytut Dziedzictwa, 00-924 Warszawa, ul. Mikołaja Kopernika 36/40
4. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków – Delegatura w Częstochowie (EZD)
5. a/a, MB x 2, dn. 10.06.2025

**ZAŁĄCZNIK NR 1 DO DECYZJI ŚLĄSKIEGO
WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW
W KATOWICACH, ZNAK: K-RD.5140.5.2026.MB z dn. 10 czerwca 2026 r.**

-  – granice zespołu zabudowy północnej pierzei Placu Władysława Biegańskiego w Częstochowie, wraz z kwartałem ograniczonym ulicami Jasnogórską, J. H. Dąbrowskiego i J. Kilińskiego, wpisanego do rejestru zabytków
-  – budynki wchodzące w skład ww. zespołu zabudowy wpisanego do rejestru zabytków (oznaczenia literowe odpowiadają oznaczeniom z sentencji niniejszej decyzji o wpisie do rejestru zabytków)



Potwierdzam zgodność kopii wydruku z dokumentem elektronicznym:

Identyfikator dokumentu	467745.1289451.1048627
Nazwa dokumentu	DECYZJA - Czestochowa PL BIEGANSKIEGO - WPI S DO REJESTRU.pdf
Tytuł dokumentu	DECYZJA - Czestochowa PL BIEGANSKIEGO - WPI S DO REJESTRU
Sygnatura dokumentu	K-RD.5140.5.2026
Data dokumentu	2026-06-10
Skrót dokumentu	19943C604738C2C6056D457CC5CA34C17EE54480
Wersja dokumentu	1.2
Data podpisu	2026-06-10 14:43:14
Podpisane przez	Anna Ostrowska Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków

EZD 3.132.66.66.

Data wydruku: 2026-06-10

Autor wydruku: Balsa Michał (Stanowisko do spraw rejestru zabytków i dokumentacji zabytków)